

Miljøverndepartement

Postboks 8013 Dep.,
0030 Oslo

Kultur- ja ealáhusossodat
Kultur- og næringsavdelingen
Kautokeinoeveien 50
N-9730 Kárášjohka/Karasjok
Telefovdna (47) 78 47 40 00
Telefákša (47) 78 47 40 90
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no
NO 974 760 347

ÁŠŠEMEANNUDEADDJI/SAKSBEHANDLER DIN ČUJ./DERES REF.

John Osvald Grønmo, 78 47 41 86

john.osvald.gronmo@samediggi.no

MIN ČUJ./VÅR REF.

01 / 24 - 12

BEAIVI/DATO

22.01.2003

Oversendelse av Sametingets innspill til stortingsmelding om rovvilt

Sametingsrådet avholdt møte den 20.-22.01.03 i Karasjok og ga innspill til melding om rovvilt.

Sametingsrådet ga følgende uttalelse i sak R 5/03 Innspill til Stortingsmelding om rovvilt:

”Forvaltningen av rovvilt og rovviltproblemene er viktige temaer for Sametinget fordi dette har betydningen for det materielle grunnlaget for den samiske kulturen. Jordbruk og reindrift er viktige samiske næringer som har stor betydning både for sysselsettingen og bosettingen i de samiske områdene. Samisk kultur er nært knyttet til primærnæringene. Å ivareta og utvikle samisk kultur må derfor ha et helhetlig perspektiv der både samfunn og enkeltmenneske settes i fokus. I politiske vedtak og lovgivning både nasjonalt og internasjonalt, er sammenhengen mellom næring og kultur sterkt understreket når det gjelder politikktutforming overfor samer og andre urfolk. For Sametinget er det sentralt at det skapes gode rammevilkår for næringsutøvelse i samiske områder – dette gjelder både jordbruk og reindrift. Det skal være mulig å drive en forsvarlig jordbruksdrift og reindriftnæring uten at dette påfører beitende dyr unødige lidelser og tap.

Sametinget anser også forvaltningen av sel som en del av rovviltpolitikken selv om selen ikke er et landpattedyr. En stortingsmelding om rovvilt må omfatte forvaltningen av sel.

Hovedprinsippene i den norske rovviltforvaltningen samsvarer ikke med Sametingets rovviltpolitikk. For Sametinget er det viktigere å sikre bosetting og sysselsetting i samiske områder framfor å ha levedyktige bestander av de fire rovviltartene og ørn. Rovviltpolitikken har gitt rovviltforvaltningen fritt spillerom i å fortolke denne politikken. Siden den siste stortingsmelding om rovdyrforvaltningen ble behandlet av Stortinget i 1997 har rovdysituasjonen endret seg betydelig. Det har vært en betydelig vekst i rovdyrstammene. Tap forårsaket av rovvilt har økt i saueholdet. Målet var å stanse økningen i tap. I reindriften er rovdyrerstatningene økt fra 18 millioner kroner i 1997 til 35 millioner kroner i 2001. Reintallet er dessuten redusert i det samme tidsrommet slik at de forholdsmessige tapene er større enn det erstatningsutmålingene viser. Målet om å etablere levedyktige bestander av de fire store rovdirene og

samtidig stanse tapene av beitedyr har ikke latt seg forene. Denne feilslåtte politikken har medført økonomiske og følelsesmessige belastninger for næringsdrivende i reindrift og sauehold. Resultatet er høyere konfliktnivå. Det er en stor utfordring for den framtidige rovviltpolitikken å utforme mål uten at de ulike målene kommer i konflikt med hverandre.

Sametinget går inn for at rovvilt og beitedyr må holdes adskilt i tid og rom. Lidelsene beitedyr blir påført ved rovviltangrep er store. I områder hvor rovvilt forårsaker store lidelser på beitende dyr må rovviltbestanden reduseres til et nivå hvor skadene reduseres til et minimum. Det er ikke mulig for dyreeiere å ha kontinuerlig tilsyn over beitende dyr slik dyrevernloven forutsetter. Dette gjelder både saueneieringen og reindriftnæringen. Reinen vandrer over store områder på kort tid, og dyrene er ofte spredt over store områder. Særlig i sommerhalvåret beiter reinen spredt på øyer, halvøyer og innenfor sperregjerder. Reineieren har derfor ikke den samme oversikt over dyrene som andre dyreeiere.

For Sametinget er det et viktig prinsipp at reindriften er en bærekraftig næring. Reindriften rovviltutvalg slår fast at den offentlige reguleringen av rovviltbestanden har medført at mange reinbeitedistrikter ikke er i stand til å drive en bærekraftig reindrift. Dette forholdet er så alvorlig at norske myndigheter må endre rovviltpolitikken slik at de mål som er satt for reindriftnæringen om en bærekraftig næring kan oppfylles.

Vern av rovvilt i Norge er basert på nasjonale og **internasjonale regler**. Viltloven av 1981 regulerer norsk rovdyrforvaltning der målet er å forvalte viltet og viltets leveområder slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Bernkonvensjonen (Konvensjon vedrørende vern av ville europeiske planter og dyr og deres naturlige leveområder) er den viktigste internasjonale konvensjonen som regulerer viltforvaltningen. Konvensjonen er sammenfallende med viltlovens målsetting om å sikre levedyktige bestander av rovdyr, bevare artsmangfoldet og sikre en bærekraftig utvikling.

Norge er bundet av internasjonale regler som regulerer samenes rettigheter. Det dreier seg om ILO-konvensjonen om urfolk og stammefolk i selvstendige stater og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 27. Sett i forhold til rovviltforvaltning og menneskerettigheter i samiske områder utgjør FN-konvensjonens artikkel 27 en sterk rettsnorm i norsk rett.

Sametinget vil vise til utredningen av Ken Uggerud (etter oppdrag for Norske reindriftsamers landsforbund) der han konkluderer med at i henhold til FN-konvensjonens artikkel 27 vil "staten ha en plikt til å iverksette tiltak dersom en eller flere reindriftsutøvere vil bli tvunget ut av næringen eller står i fare for å bli tvunget ut av næringen." Uggerud konkluderer videre med at Bernkonvensjonen bare i liten utstrekning hindrer staten i rovdyrforvaltning i samiske områder, og at det er rettslig mulig å etablere en statlig forvaltning som sikrer reindriften sine interesser. FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 tillater ikke en rovdyrforvaltning som medfører nedleggelse eller fare for nedleggelse av reindrift i et område. Ut fra det kan det konkluderes med at dersom norsk rovviltforvaltning skulle få slike konsekvenser at rovvilt skulle føre til nedleggelse av driftsenheter vil det være i strid med FN-konvensjonen.

Ettersom rovviltbestandene bruker leveområder på tvers av grensene mellom de nordiske land, er det viktig for Sametinget å ta hensyn til reindriftnæringen på svensk og finsk side. De ulike landene må sørge for at nærliggende områder i de respektive landene ikke har høyere belastning av rovvilt enn i nabolandet.

For Sametinget er det viktig å ha levedyktige primærnæringer som kan utnytte utmarka til beite innenfor akseptable økonomiske rammer. Hensynet til urfolksrettigheter må ligge til grunn når målene for den nye rovviltpolitikken skal fastsettes.

Når det gjelder fastsetting av bestandsmål for de fire store rovviltartene vil Sametinget vise til at den 7. september 1998 underskrev Direktoratet for naturforvaltning og Naturvårdsverket i Sverige en [avtale](#) om **forvaltning av ulv** i Skandinavia. Avtalen representerer et omforent prinsippdokument mellom landene om forvaltningsstrategier for den felles skandinaviske ulvestammen. I den fremgår det: ”Stortinget har videre forutsatt at det ikke bør legges til rette for etablering av ulv i områder med samisk tamreindrift.”

I St. meld. nr. 12 (2002-2003) Dyrehold og dyrevelferd framgår det at det ikke kan aksepteres etablering av familiegrupper av ulv i tamreinområder. Sametinget kan ikke akseptere at det etableres ulv i tamreinområder. Ulven har i dag en begrenset utbredelse i tamreinområder, og det er ikke ønskelig å etablere faste bestander i disse områdene. Undersøkelser i sauenæringen viser at ulven i tillegg til å drepe beitedyr også skader beitedyr på en slik måte at disse må avlives etterpå. De skader som vil oppstå i reindriftnæringen vil i tillegg til tap av dyr også være skadede dyr og senskader. Senskader kan være at dyrene skyr området senere og at flokkene blir vanskeligere å håndtere.

Etablering av **ørnebestander** i område hvor reinkalving foregår må unngås. Ørnen søker til områder hvor kalving foregår og i oppvekstområder. I og med at ørnen dreper en god del reinkalver må det settes fokus på hekkelokaliteter i forhold til tapsvurderinger. Dette gjelder også i sauebeiteområder hvor dokumentasjon av skade forvoldt av ørn er vanskelig å påvise.

Sametinget registrerer at det ikke er definert nærmere hva **tålegrensen** er for skader i saueholdet og i reindriftnæringen. Tap forvoldt av rovvilt er meget stort i dag i reindriftnæringen, og den er økende i saueholdet. Miljøvernmyndighetene legger opp til at det er jordbruks- og reindriftnæringen som skal tilpasses rovviltforvaltningen. For Sametinget er det viktig at i de områder hvor samer bor så skal grunnlaget for næringsvirksomhet være til stede. Primærnæringene har tradisjonelt dannet grunnlaget for samisk kultur, og også av den grunn vil være viktig med en rovviltforvaltning som ivaretar målene for samisk jordbruk og reindrift.

Verken differensiert forvaltning eller **forebyggende tiltak** vil redusere tapene i reindriftnæringen i tilstrekkelig grad. De skadene som påføres næringen i dag er allerede så store at en videreføring av dagens rovviltforvaltning vil medføre at flere driftsenheter må avvikle sin reindrift. En rovviltforvaltning som baserer seg på at rovvilt skal ha rein og sau som føde kan ikke videreføres. Rovviltpolitikken må utformes på en slik måte at den gir forutsigbarhet både for reindriftnæringen og saueholdet.

Reindriftenes Rovviltutvalg har vurdert å la kalvingen foregå i gjerde og føre rein i gjerde i de tilfeller hvor kalvetapene ikke kan holdes nede på annen måte. Slike arbeidsmåter vil endre den ordinære driften i reindriftnæringen til de grader at det vil bryte med den sikre tradisjonelle reindriften. Framtidig reindrift skal basere seg på at reinen kan gå fritt på reinbeite og at det er de naturlige beitene som skal danne grunnlaget for reindriften.

Sametingets målsetting med rovviltpolitikken i reindriften er at det må opprettes balanse mellom rovviltbestanden og reindriften. Videre må reindriften få dekket de reelle rovvilttapene. Rovviltbestanden

må reduseres i områder hvor mange dyr går tapt av rovvilt. Det må bli enklere å felle skadedyr uten å måtte innhente forhåndstillatelse. Sametinget har også foreslått rovdryrfrie soner i reinbeiteområder for å redusere tapene. Dette gjelder særlig kalvingsområder.

Bruken av **erstatninger** som skadeforebyggende tiltak er lite fremtidsretta. Rovviltforvaltningen må ha som mål å minimalisere tap av rein og sau. I tapsutsatte områder må rovviltbestanden reduseres. Erstatningsordningene i reindriften og i saueholdet må forbedres betraktelig. Dokumentasjonsordningen medfører at erstatningsutmålingene blir tilfeldige, alt etter hvilket område man befinner seg i, samt type rovdryr. Det tar dessuten for lang tid fra skaden er skjedd til erstatningene utbetales. Det å innføre en erstatningsordning basert på rovdryrforekomster vil kunne slå uheldig ut for de som lider store tap forvoldt av rovvilt. Det er de reelle tapene som må erstattes.

Det er ulik praktisering ved erstatningsutmålinger i jordbruket og i reindriften. I jordbruket erstattes 60 % av det antall dyr som det er søkt erstatning for, mens i reindriftnæringen erstattes 30 % av rovdryrtapet. Rovviltforvaltningen må i samarbeid med næringene foreta en grundigere utredning av et nytt erstatningssystem.

Sametinget er skeptisk til å etablere **rovviltområder** hvor sauen skal vike til fordel for rovvilt slik det er foreslått i stortingsmeldingen om dyrehold og dyrevelferd. Sametinget kan ikke akseptere at det etableres slike områdeinndelinger. Konsekvensen ved innføring av rovviltområder vil være at det etableres områder som i realiteten er fritt for beitedyr.

Arbeidsgruppen for sau foreslår å yte statstilskudd til forebyggende tiltak. Rovviltforvaltning og norsk landbrukspolitikk må sees i sammenheng. De økonomiske overføringene til jordbruket er under stadig vurdering, og det er sterke krefter som vil redusere overføringene til jordbruket. Av den grunn er Sametinget skeptisk til å basere rovviltforvaltningen på at de økonomiske overføringene til jordbruket skal økes som følge av ny rovviltpolitikk.

Sametinget ser det som uheldig å pålegge dyreeiere ansvar med å sette i verk forebyggende tiltak mot rovdryrangrep. Etter Sametingets syn kan det ikke være dyreeierens ansvar å hindre rovdryrangrep. Dyreeiere har ingen myndighet og heller ingen virkemidler til å forebygge slike angrep. Dyreeiere kan ikke gjøres ansvarlige for tiltak de ikke har myndighet til å utføre. Det vil ikke være rett av miljøvernmyndighetene å skyve problemene med rovviltforvaltningen over på dyreeiere. Eventuelle forebyggende tiltak må settes i verk av miljøvernmyndighetene der bl a fjerning av rovvilt i beiteområder på et tidlig stadium vil være et godt tiltak.

Forvaltningen av sel

Selen er et stort problem for fjordfiskere. Verken fiskeri- eller miljøforvaltningen har tatt dette problemet alvorlig. Flere fjorder i samiske områder er så sterkt berørt at mange fiskere enten har fått sterkt reduserte inntekter av fisket eller har måttet slutte med fiske. Kystselen utgjør en trussel mot det økologiske mangfoldet og den økologiske balansen i fjordsystemene. Sametinget anser det som nødvendig å intensivere beskatningen av sel for å gjenopprette den økologiske balansen i de fjorder som er berørt av sel. Ved samtidig å sette inn økonomiske midler for å utnytte selen som en ressurs i næringsutviklingsarbeidet vil en oppnå en vinn-vinn situasjon.

Annet

Sametinget ber om å bli involvert i arbeidet med stortingsmeldingen både i forhold til prosesser i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet.”

Sámedikki árvalus stuorradiggediedáhussii boraelliid birra - sádden

Sámediggeráđđi doalai čoahkkima 20.-22.01.03 Kárášjogas ja buvtii árvalusa diedáhusa boarelliid birra áššis 5/03:

”Boraelliid hálddašeapmi ja boraelliid váttisvuodát leat dehálaš áššit Sámediggái go dás lea mearkkašupmi sámi kultuvrra materiálalaš vuđđui. Eanadoallu ja boazodoallu leat dehálaš sámi ealáhusat main lea stuorra mearkkašupmi barggolašvuhtii ja ássamii sámi guovlluin. Sámi kultuvra lea nannosit čadnon vuodđoealáhusaide. Sámi kultuvrra seailluheami ja ovddideami oktavuodas ferte danne leat ollislaš perspektiiva mas sihke servodat ja ovttaskas olmmoš lea guovddážis. Politihkkálaš mearrádusain ja láhkamearrideamis sihke našunála ja internašunála dásis, lea oktavuodas gaskal ealáhusa ja kultuvrra garrasit deattuhuvvon dasa mii guoská politihkkahábmeme sámi ja eará eamiálbmogiid ektui. Sámediggái lea guovddáš ášši ahte ásahuvvojit buorit rámmaeavttut ealáhusovddideapmái sámi guovlluin – dát guoská sihke eanadollui ja boazodollui. Galgá leat vejolaš jođihit dohkálaš eanadoalu ja boazodoalu dagakeahtá dárbbasmeahtun gillámušaid ja vahágiid guohttoelliide.

Sámediggi atná maiddá njuorjohálldašeami oassin boraelliidpolitihkas vaikke vel njuorju ii leat nannánjiččas. Stuorradiggediedáhus boraelliid birra ferte maiddá sistisdoallat njuorjohálldašeami.

Norgga boraellihálldašeami váldoprinsihpa ii dávis Sámedikki boraellipolitihkkii. Sámediggái lea dehálabbot sihkarastit ássama ja barggolašvuoda sámi guovlluin ovdal go ásaht ceavzilis boraspire ja goaskin náli. Boraellipolitihkka lea addán boraelliidhálldašeapmái vejolašvuoda loažžadit dulkot dán politihka. Dan rájes go maŋimuš gearddi stuorradiggediedáhus boraelliid hálldašeami birra meannoduvvui Stuorradikkis 1997's, lea boraelliiddilli rievdan olu. Boraelliidlohku lea laskan olu. Sárvadoalu vaháгат maid boraellit leat dagahan leat lassánan. Mihttun lei bissehit vahágiid lassáneami. Boraelliidbuhtadusat boazodoalus leat lassánan 18 miljovnna kruvnas 1997's 35 miljovnna kruvdnii 2001's. Boazolohku lea dasa lassin unniduvvon seamma áigodagas nu ahte gorrelaš vaháгат leat stuoribut go maid buhtadussumit čájeht. Mihttomearrin ásaht ceavzilis náliid njeallji stuorra boraspire várás ja dan seammás bissehit guohttoelliid vahágiid ii leat leamaš vejolaš ovttasstahttit. Dát boasttu politihkka lea mielddisbuktán ekonomálaš ja dovduičuohcci nođiid boazodolliide ja sárvadolliide. Boadus lea alit riidodássi. Lea stuorra hástalussan boahtevaš boraelliidpolitihkkii hábmet mihttomeriid almmá dagaheamen vuostálasvuodaid mihttomeriid gaska.

Sámediggi hálida sirret boraelliid ja guohttoelliid áiggi ja guovllu dáfus. Gillámušat maid boraellit dagahit guohttoelliide leat stuorrát. Guovlluin gos boraellit dagahit stuorra gillámušaid guohttoelliide ferte boraelliid logu unnidit dan muddui ahte vaháгат leat nu unnit go vejolaččat. Ealliideagigádiidda ii leat vejolaš bearráigeahččat joatkevaččat guohttoelliid nu mo eallisuodjanlanláhka eaktuda. Dát guoská sihke sárvaealáhussii ja boazoealáhussii. Boazu johtá viidát oanehis bottas, ja bohccot leat dávjá biedgguid

viiddis duovdagiin. Erenoamážit geasseáiggi guohtu boazu viidát sulluin, njárggain ja áiddiid siskabealde. Boazodoallis ii leat danne seamma ollislaš govva bohccuid badjel go eará eallideaggádin.

Sámedikkis lea dehálaš prinsihppa ahte boazodoallu lea ceavzilis ealáhus. Boazodoalu boraelliidlávdegoddi dadjá ahte almmolaš boraelliid dási reguleren lea dagahan ahte mánga orohaga eai sáhte doaimmahit ceavzilis boazodoalu. Dát dilli lea nu duodalaš ahte norgga eiseváldit fertejit rievdadit boraallipolitihka nu ahte mihttomearit mat leat biddjon dahket boazodoalu ceavzilis ealáhussan sáhttet ollašuvvat.

Vuodđun boraelliid suodjaleapmái Norggas leat nášunála ja internášunála njuolggadusat. 1981 fuodđoláhka stivre norgga boraellihálddašeami man mihttomearrin lea hálddašit boraelliid ja daid guovlluid nu ahte luonddu buvttadeapmi ja nálleriggodat seailluhuvvo. Bernkonvenšuvdna (Konvenšuvdna mii suodjala villa europealaš šattuid ja elliid ja daid lunddolaš šaddanguovlluid) lea dehálamos gaskariikkalaš konvenšuvdna mii stivre fuodđohálddašeami. Konvenšuvdna sulastahtá fuodđolága mihttomeari sihkarastit bistevaš boraelliid náliid, bisuhit nálleriggodaga ja sihkarastit ceavzilis ovdáneami.

Norga lea čatnon internášunála njuolggadusaide mat stivrejit sámi vuoigatvuodaid. Dát guoská ILO-konvensuvdnii eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid birra iešmearrideaddji riikkain ja ON-konvenšuvdna siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid hárrái, artihkkal 27. Go geahččá boraelliidhálddašeami ja olmmošvuoigatvuodaid sámi guovlluin de čatná ON-konvenšuvdna artihkkal 27 garrasit norgga riektigeavahas

Sámediggi čujuha Ken Uggerud čielggadeapmái (maid Norgga boazosápmelaččaid riikkasearvi lea doaimmahan) gos son cealká ahte ON-konvenšuvdna artihkkal 27 vuodul ”lea stáhtas geatnegasvuohta bidjat johtui doaimmaid jus okta dahje mánga boazodoalli fertejit heaitit ealáhusas dahje soitet fertet heaitit ealáhusas”. Uggerud cealká vel ahte Bernkonvenšuvdna dušše veahá headušta stáhta hálddašit boraelliid sámi guovlluin, ja ahte lea vejolaš rievtilaččat ásahtit stáhtalaš hálddašeami mii sihkarastá boazodoalu beroštumiid. ON-konvenšuvdna siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid hárrái, artihkkal 27 ii atte vejolašvuođa doalahit boraellihálddašeami mii dagaha boazodoalu heaittiheami dahje lea varra ahte ferte heaittihit boazodoalu. Dás sáhtá konkluderet at jus norgga boraelliid hálddašeapmi buvttášii dakkár vaikkhusaid ahte boraellit dagahit doaluid heaittiheami de ii dávis dát ON-konvensuvdnii.

Go boraellit geavahit davvi riikkaid rádjaguovlluid, lea dehálaš Sámediggái vuhtiiváldit boazodoalloaláhusa ruota ja suoma bealde. Iešguđetge riikkat fertejit sihkarastit ahte guoskevaš riikkaid guovlluin eai leat eambbo boraellit go gránnjariikkain.

Sámediggái lea dehálaš doalahit ceavzilis vuodđoealáhusaid mat sáhttet ávkinatnit meahcci guohtumiidda dohkálaš ekonomalaš rámmaid siskobealde. Go galgá bidjat ođđa boraelliidpolitihka mihttomeriid de galgá leat eamiálbmotvuoigatvuodát vuodđun.

Mii guoská nálidási mearrideapmái njeallji stuorra boraspiriid várás de hálida Sámediggi čujuhit dasa ahte čakčamánu 7. b. 1998 čálliga Luondduhálddašandirektoráhta ja Naturvårdsverket Ruotas šiehtadusa **gumpe hálddašeami** birra Skandinavias. Šiehtadus lea prinsihppadokumeanta riikkaid gaska hálddašanstrategiijaid birra oktasaš skandinavalaš gumppenáli várás. Dás boahá ovdan: ”Stuorradiggi lea maiddá eaktudan ahte ii berre diliid láhčit nu ahte gumpet ásahuvvojit guovlluin gos sámi boazodoallu lea.”

Stuorradiggediedáhusas nr. 12 (2002-2003) Elliiddoallan ja elliidbirgendilli boahdá ovdan ahte ii sáhte dohkehit ásaht gumppejoavkkuid boazodoalloguovlluin. Sámediggi ii sáhte dohkehit ahte ásaheavvo gumpe boazodoalloguovlluin. Gumppe lea odne rádjjuvvon boazodoalloguovlluin, ja iige leat sávaahatti ásaht fásta náliid dáid guovlluide. Iskkadeamit sávvadoalus čájeht ahte gumpe ii dušše gotte, muhto maiddá vaháguhtta guohtoealliid nu ahte dáid ferte goddit maŋŋil. Vahágat mat čuhcet boazodollui leat lassin boazojápmui vaháguvvon bohccot ja vahágat mat maŋŋil čuožžilit. Vahágat mat maŋŋil sáhttet čuožžilit leat ahte eallit garvet guovllu ja ahte ealuid lea váddáseappot giedahallat.

Galgá garvit ásaheamis goaskinmáttuid guottetbáikiin. Goaskin ohcala guottetbáikkiid ja šaddanguovllut. Go goaskin goddá ollu misiid ferte čalmmostahttit mannenbáikkiid vahágiidveardideami ektui. Dát guoská maiddá sávvaguohtunguovlluide gos lea váttis duođaštit vahágiid maid goaskin lea dagahan.

Sámediggi oaidná ahte ii leat čilgejuvvon lagabui mii lea sávvadoalu ja boazodoalu vahágiid gierdanrádji. Vahágat maid boraspiret dagahit leat hui stuorrát boazodoalus, ja dát lassána sávvadoalus. Birasgáhtteneiseváldit hálidit ahte lea eanadoallu ja boazodoallu mat galgaba heivehit iežaska doaimma boraelliidhálldašeapmái. Sámediggái lea dehálaš ahte guovlluin gos sámis ássat galget ealáhusdoaimmaid vuoddu leat sajis. Vuoddoealáhusat leat árbevirolaččat leamaš sámis kultuvrra vuoddu, ja maiddá dan sivas lea dehálaš doalahit boraelliidhálldašeami mii vuhttiiváldá sámis eanadoalu ja boazodoalu mihttomeriid.

Ii mávggabealat hálldašeapmi eige **eastadandoaimmat** sáhte unnidit vahágiid boazodoalus doarvái olu. Vahágat mat odne čuhcet ealáhussii leat juo nu stuorrát ahte otná boraelliid hálldašeami joatkka mielddisbuvttášii ahte mávga doalu fertejit heahtit boazodoaluset. Boraelliidhálldašeapmi man vuoddu lea ahte boraellit galget borrat bohccuid ja sávvazaid ii sáhte jotkojuvvot. Boraelliidpolitihkka ferte hápmujuvvot nu ahte addá einnosteadđi politihkka sihke boazodollui ja sávvadollui.

Boazodoalu Boraelliidlávdegoddi lea árvvoštallan guottehtit gárddis ja biebmát bohccuid gárddis dalle go miessejápmu ii sáhte eará láhkai heađuštit. Dákkár bargovuogit rievdaivčče dábalaš boazodoalu dan muđui ahte dát botkešii sihkaris árbevirolaš boazodoalu. Boahteáiggi boazodoalu vuoddu galgá leat ahte bohccot galget sáhttit guohtut veaidalassan ja ahte lea lunddolaš guohtoneatnamat mat leat boazodoalu vuoddu.

Sámedikki mihttomearri boazodoalu boraelliidpolitihkkan lea ahte boraelliid nálli ja boazodoallu leat dássálagaid. Boazodoallu ferte oazžut gokčojuvvot duođalaš vahágiid. Boraelliid logu ferte unnidit guovlluin gos olu eallit vaháguvvojit. Ferte šaddat álkibun goddit návddiid almmá viežžamis ovdagihtilobi. Sámediggi lea maiddá árvalan guovlluid gos eai leat boraellit boazoguohtonguovlluin unnidan dihtii vahágiid. Dát guoská erenoamážit guottetbáikkiide.

Geavahit buhtadusaid eastadan doaibman lea unnán heivehuvvon boahtteáigái. Boraelliidhálldašeamis galgá leat ulbmilin unnimussan dahkat bohccuid ja sávvazaid vahágiid. Vaháguvvon guovlluin ferte unnidit boraelliidlogu. Buhtadusortnegat boazodoalus ja sávvadoalus fertejit ollu buoriduvvot. Duođastanortnet mielddisbuktá ahte buhtadusrehkenastin gártá sahtedokko, guovlluid mielde ja makkár boraelli lea. Áddjána menddo guhkká dan rájes go vaháguvvá ja dassázii go buhtadus máksojuvvo. Jurdaga ásaht buhtadusortnega boraelliid logu mielde sáhtta leat vahágin sidjiide geat gillájit boraelliid roasuid geažil. Lea duohta vahágat mat galget buhtaduvvot.

Buhtadusa rehkenastin dahko goabbatge láhkai eanadoalus ja boazodoalus. Eanadoalus buhtaduvvo 60 % dain ealliin maid ovddas leat ohcan, ja boazodoalus buhtaduvvo 30 % boraelliidvahágis. Boraelliidhálddahus ferte ovttasráđiid ealáhusaiguin iskat vuđoleabbot ođđa buhtadusortnega.

Sámediggi ii hálit ásaht **boraelliiguovlluid** gos sávzzat galget duvdiluvvot eret ja boraellit bohtet sadjái nu go lea evttohuvvon stuorradiggedieđáhusas Elliiddoallan ja ealliidbirgendilli. Sámediggi ii sáhte dohkehit ahte ásahevvojit diekkár guovllojuohkimat. Boađusin ásaht boraelliidguovlluid lea ahte ásahevvojit guovllut gos eai oppa gávdno ge guohttoellit.

Sávzadoalu bargjoavku árvala juolludit stáhtadoarjaga eastadandoaimmaide. Boraelliidhálddašemi ferte árvvoštallat norgga eanadoallopolitihka ektui. Ekonomalaš doarjagat eanadollui árvvoštallojuvvojit dávjá, ja leat garra fámut mat hálidit unnidit doarjagiid eanadollui. Dan sivas eahpida Sámediggi lea go riekta bidjat boraelliid hálddašemi vuodđun dasa ahte ekonomalaš doarjagat eanadollui galget lasihuvvot ođđa boraelliidpolitihka geažil.

Sámediggi atná unohassan bágget ealliideaiggádiid bidjat johtui eastadandoaimmaid go boraellit fallehit. Sámedikki oaidnu lea dat ahte ii leat eallieaiggáda ovddasvástádus heađuštit boraelliid fallehemiid. Eallieaiggádis ii leat makkárge váldi ja eai makkárge váikkuhangaskaoamit eastadan dihtii diekkár fallehemiid. Eallieaiggádiidda ii sáhte bidjat ovddasvástádusa čadahit doaimmaid maid sis ii leat váldi. Ii leat riekta birasgáhtteneiseválddin duvdilit boraelliid hálddašemi váttisvuodaid eallieaiggádiidda. Vejolaš eastadandoaimmaid fertejit birasgáhtteneiseváldit bidjat johtui mas e.e. jávkadit boraelliid árrat guohtoneatnamiin lea ávkkálaš doaibma.

Njuorjohálddašeapmi

Njuorju lea stuorra váttisvuohta vuotnabivdiide. Ii guolástus- ja iige birasgáhttenhálddahus leat duodas váldán dán váttisvuođa. Mánnga vutnii sámi guovlluin lea nu garrasit čuohean dát dilli ahte mánnga guolásteaddji leat massán dietnasiid guolásteamis dahje leat ferten heaitit bivdduin. Riddonjuorju uhkkida ekologalaš mánngabealátvuođa ja ekologalaš dássádaga vuotnavuogádagain. Sámediggi oaidná dárbbaslažžan lasihit njuorjobivdima ásahean dihtii fas ekologalaš dássádaga dain vuonain gos njurjot leat vaháguhttan. Dan seammás go geavahit ruđaid ávkástallat njurju ressursan ealáhusovddidanbarggus oázžut dakkár diliid mainna goappašat bealit vuitet.

Eará

Sámediggi hálida searvat stuorradiggedieđáhusa bargui sihke Luonddohálddašan direktoráhta ja Birasgáhttenearpmehannta proseassaide.”

Dearvuodaguin / Med hilsen

Jon Meløy
ossodatdirektøra / avdelingsdirektør

John Osvald Grønmo